

Následná péče o děti opouštějící pěstounskou péči

Mgr. Martin Bušina

Úvod

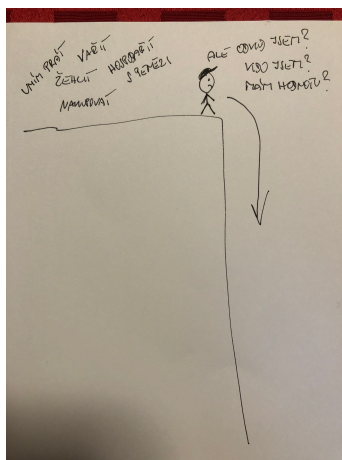
V současné době neexistuje v ČR jednotná koncepce následné péče o děti, které opouštějí pěstounskou péči. Argumentaci existencí celé řady sociálních služeb, které mohou mladí lidé využít, považujeme za alibistickou a v podstatě neprofesionální.

Na základě mnohaletých zkušeností s následnou péčí formou komunitní, skupinové a individuální práce se chceme pokusit nastínit možnosti, jak s mladými lidmi pracovat, aby přechod do samostatného života byl pro ně co nejbezpečnější.

Vzpomínám si na jednu mezinárodní konferenci v Praze, kterou částečně vedli mladí lidé, kteří prošli systémem pěstounské nebo ústavní péče v Evropě. Jeden mladý muž nakreslil tento obrázek:

Komentář: ***“Uměl jsem vybrat peníze z bankomatu, nakoupit, uvařit, vyprat a vyžehlit si oblečení, ucházet se o práci apod. Mělo to však jednu vadu...nevěděl jsem totiž, kdo ve skutečnosti vlastně jsem...odkud jdu a kam.”***

Kresba je bychom tady v muž naznačil ve netýkají se nutně Přesto zde klíčová a důležitá.

natolik jednoduchá a výmluvná, že podstatě mohli skončit. Témat, která mladý svém stručném komentáři, je celá řada a všech mladých lidí, kteří opouštějí péči. zkusíme zmínit ta, která nám připadají jako

Jak kdysi kdesi někdo moudrý řekl - následná péče v pěstounské péči začíná prvním dnem přijetí dítěte do pěstounské rodiny. Tak se do toho pojd'íme pustit.

Martin Bušina

1. Kompetence pracovníka provázejícího dospívající a mladé dospělé klienty

Práce s dospívajícími a mladými dospělými lidmi vyžaduje jisté specifické kompetence, vědomosti a dovednosti. V tabulce nabízíme “sebehodnotící kompetenční rámec”, který může pomoci klíčovým pracovníkům na jejich cestě osobnostního a profesního rozvoje.

Účelem sebehodnotícího kompetenčního rámce je zlepšení kvality tvůrčí práce při provázení a podpoře dospívajících a mladých dospělých v následujících oblastech:

- Reflexe, analýza a zdokumentování stávajících kompetencí a dovedností, schopností a znalostí, které uplatňuje při své práci s cílovou skupinou (dospívající a mladí dospělí)
- Lepší porozumění typům chování, které lze při práci s dospívajícími a mladými dospělými očekávat.
- Praktická doporučení a návrhy, jak nadále rozvíjet svou praxi.
- Stanovení osobního plánu rozvoje a identifikace činností, které jsou důležité pro rozvoj dalších dovedností

Kvalitní provázení musí dospívající a mladé lidi vybavit řadou kompetencí, včetně kreativních dovedností, které jim umožní uspět v životě, dozrát ve vyrovnané osobnosti, čelit nečekaným výzvám a přispívat k dobrému fungování společnosti (společenský rozměr každé pomáhající profese - jen málo uvědomovaný).

Praxe nám ukázala, že pro další práci s dospívajícími a mladými dospělými je nutné navázat dobrý vztah s mladým dospívajícím člověkem zhruba kolem 12. roku věku (ideální je, pokud klíčový pracovník provází rodinu dlouhodobě a zná celý životní příběh a rozumí kontextům). Pokud u rodiny dochází k častému střídání klíčového pracovníka, je potřeba zajistit co nejlepší dokumentaci s maximální výpovědní hodnotou. Stejně tak je důležité mít vypracovaný protokol předávání rodiny.

Kompetence	Moje poznámky
Organizace práce s (dospívajícím a mladým dospělým) klientem. Individuální plánování. Motivace.	
Zacházení s pracovním časem, efektivita	Jsem na začátku
Znalost Time Managementu	Jsem středně pokročilý
Vhodná struktura individuálního plánu	Jsem pokročilý
Vlastní vysoká míra motivace pro práci s klientem	Jsem expert

Kompetence	Moje poznámky
Osobitost ve vztahu k dospívajícím a mladým dospělým. Osobní předávání a zprostředkovávání. Individuální provázení.	
Autonomie, jistota ve vystupování, angažovanost	Jsem na začátku
Schopnost naslouchat a podporovat	Jsem středně pokročilý
Zdravý risk	Jsem pokročilý
Autenticita a profesionální neformálnost (ví kdy použít)	Jsem expert
Flexibilita	

Kompetence	Moje poznámky
Vedení skupinových aktivit s dospívajícími a mladými dospělými.	
Dobrá teoretická znalost skupinové dynamiky a práce se skupinou	Jsem na začátku
Vlastní sebezkušenost/terapeutický výcvik vhodný pro sociální pracovníky	Jsem středně pokročilý
Pravidelná supervize přípravy a vedení skupiny	Jsem pokročilý
	Jsem expert

Kompetence	Moje poznámky
Facilitace procesu dospívající - pěstoun	
Rozumí vývojové psychologii, zná dobře potřeby pěstounů a dospívajícího či mladého člověka.	Jsem na začátku
Nachází porozumění pro obě strany	Jsem středně pokročilý
Umí být nestranný, tedy straní všem.	Jsem pokročilý
Umí věci odlehčit a pomáhá najít dobrá řešení pro obě strany.	Jsem expert

Provázející sociální pracovník by měl mít podrobnou znalost o všem, co se týče oblasti zaměstnávání a práce, financí a bydlení, aby byl pro dospívající a mladé dospělé užitečným průvodcem. Pokud začíná, měl by mít dobrý kontakt na pracovníky klíčových institucí, aby mu a jeho klientům, byli nápomocni.

V další tabulce si může provázející pracovník vyznačit, které oblasti a témata si musí postupem času osvojit.

Znalosti a kontakty	
Práce	
	Jsem na začátku
	Jsem středně pokročilý
	Jsem pokročilý
	Jsem expert
Finance	
	Jsem na začátku
	Jsem středně pokročilý
	Jsem pokročilý
	Jsem expert
Úřady	
	Jsem na začátku
	Jsem na začátku
	Jsem středně pokročilý
	Jsem pokročilý
	Jsem expert
Bydlení	
	Jsem na začátku
	Jsem na začátku
	Jsem středně pokročilý
	Jsem pokročilý
	Jsem expert

2. Setkání s panem profesorem Zdeňkem Matějčkem aneb segregací k integraci, užitečná práce ve skupině.

Vzpomínám si na jedno z klíčových setkání, které ovlivnilo můj osobní i profesní život. Bylo to v Praze v Paprsku, kde jsme s kolegou psychologem byli na konzultaci u pana profesora Matějčka. Dlouho jsme diskutovali o možnostech podpory dětí, dospívajících a mladých dospělých v SOS dětských vesničkách v 90 letech minulého století (to zní dosti dějepisně). Jedna z věcí, se kterou jsme odjížděli, byla myšlenka na pravidelnou skupinovou práci s lidmi, kteří mají podobnou životní zkušenost (segregací k integraci), aby tuto mohli ve skupině sdílet a měli sociálně-terapeutickou podporu jak ve věcech osobních, tak ve věcech praktických.

Proto zde chceme nabídnout pár obecných informací a doporučení pro individuální a skupinovou práci s dospívajícími a mladými dospělými, kterou je nutné upravovat dle potřeb skupiny a jejich členů.

Skupinová práce je široké téma, které nás v sociální práci vždy přivede k diskuzi o hranicích sociální práce a psychoterapie. Zde nemá moc velký smysl složitě diskutovat. Naše zkušenost jednoznačně ukazuje, že nejlepší volbou pro klienta, je sociální pracovník s psychoterapeutickým výcvikem. Proto v této metodice k tomu i tak přistupujeme. Vzpomeňme na kresbu onoho mladého muže v úvodu naší práce.

Příklad dobré praxe ukazuje, že pokud to je možné, je skupinové setkání vhodné realizovat vždy jako první část - osobnostní a druhá praktické téma související s dospíváním, osamostatňováním. Většinou se pak obě věci přirozené propojují (př. probereme možnosti samostatného bydlení a klient projeví obavy - bydlení máme vyřešené - pracujeme na ujištění, povzbuzení a podpoře mladého člověka, že situaci uvládne)

Základní faktory sociálně terapeutické skupiny:

Stručný popis	
Sociálně - terapeutické faktory	
Univerzalita	I přes složitost životních příběhů si většina členů skupiny všimne, že jejich problémy jsou podobné a uvědomí si, že nejsou osamocenými životními ztroskotanci a že změna je možná.
Dodávání naděje	Naděje a vysoká očekávání mají vliv i na pozitivní výsledky ve skupinové práci. Dodávání naděje je jedním z důležitých úkolů vedoucího skupiny.
Poskytování informací	Díky skupinové práci mohou přinášet hodně podnětných informací sami účastníci a hlavně vedoucí skupiny. Skupina se tak stává dobrým prostorem pro přirozenou edukaci. V případě našich skupin sem rozhodně patří celá oblast příprava na povolání, finance, úřady, doklady a bydlení.
Korektivní rekapitulace	To, co spojuje všechny naše klienty, je skutečnost, že mají neuspokojivou zkušenost se svou první a nejdůležitější skupinou - primární rodinou. Proto ono Matějčkovské segregací k integraci. Segregací myslel mimo jiné i sdílení právě této zkušenosti.
Rozvoj sociálních dovedností	V našich skupinách s dospívajícími a mladými dospělými klademe na tento rozvoj velký důraz a propojujeme i s praktickými nácviky.
Napodobující chování	Někteří účastníci začínají sedět, mluvit, chodit a někdy i myslet, jako vedoucí skupiny. Klienti napodobují vedoucí skupiny např. v otevřenosti, dodávání podpory druhým členům skupiny v empatii, přijímání apod. Vede členy skupiny k experimentování s novým chováním a to je užitečné. Nemusí to být nutně vedoucí skupiny, ale i některý jiný člen skupiny.
Altruismus	V sociálně-terapeutických skupinách jejich členové zažijí, že dostávají, protože sami dávají.
Interpersonální učení	
Interpersonální učení	Poměrně složitý skupinový mechanismus, který by měl vedoucí skupiny pozorovat a zviditelňovat.
Význam mezilidských vztahů	Malé měřítko...Člověk je duševně zdravý natolik, nakolik si dokáže uvědomovat své interpersonální vztahy.

Stručný popis

Korektivní emoční zkušenost	<p>Díky tomu, že skupina vytváří mnoho vlastních konfliktů, sahajících hluboko do prvotních vrstev (rivalita sourozenců, soupeření o pozornost rodičů / vedoucích skupiny, boj o dominanci, sexuální napětí, rozdíly sociální, rozdíly ve vzdělání. Aby tato korektivní zkušenost byla užitečná musí být splněny 2 podmínky a to, že skupina musí být bezpečná a druhá - musí zde být vytvořený prostor pro zpětné vazby a proaktivitu - angažovanost všech členů skupiny. Obojí je jedním z velkých úkolů vedoucího skupiny. Když se to podaří tak:</p> <p>Mohou členové vyjádřit silné emoce - skupina jim to umožní Mohou testovat realitu s pomocí ostatních Časem rozeznají neadekvátnost svých reakcí a pocitů Ve finále se zlepši jejich schopnost jednat s ostatními víc otevřeně a na hlubší úrovni</p>
Skupina jako sociální mikrosvět	<p>To platí pro skupiny, které jsou volně interakční, méně strukturované a řízené. Po chvíli se začnou členové projevovat stejně jako ve svém přirozeném prostředí. Skupiny s dospívajícími doporučujeme vést strukturovaně, mít jasná pravidla a dodržovat je. I přesto máme zkušenost, že zvláště u dospívajících a mladých dospělých není problém se projevovat bezprostředně a přirozeně.</p>
Skupinová soudržnost	
Význam skupinové koheze	<p>To co se děje v každé skupině a je to důležité, je možnost sdílet vlastní vnitřní svět a následná akceptace - přijetí ostatními. Skupina přijme svého člena bez ohledu na jeho minulost a různá selhání, pokud se bude držet skupinových norem.</p>
Mechanismus změny	<p>Vychází z toho, že v každém člověku existuje vnitřní inklinace k růstu a k životnímu naplnění. Cílem vedoucího je odklízet překážky, které růstu a naplnění brání.</p>

V dalším tabulkovém schématu se pokusíme nabídnout důležité informace o jednotlivých fázích vývoje skupiny a nabídnout vhodnou techniku práce. Na závěr kapitoly si dovolíme pár bodů k používání technik a k etice skupinové práce.

Skupinová práce v kostce / tabulce, Martin Bušina 2018.

Vývojová fáze skupiny	Podněty/otázky/aktivity	Poznámky
Přípravná fáze	ROZHODOVACÍ FÁZE	CCA 1.-3.
Příprava vedoucích skupiny. Praxe ukazuje, že pro vedení skupinové práce je vhodné, aby byla vedena ve dvojici muž a žena. Není to samozřejmě podmínkou. Záleží na složení účastníků skupiny a cílech setkávání.	<p>Skupina</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jaký je cíl / e setkávání? 2. Jak bude skupina veliká? 3. Bude skupina otevřená nebo uzavřená? 4. Pravidla skupiny 5. Jak často a kde bude skupina probíhat? 6. Rozumí pěstoun a rodič dítěte smyslu skupinové práce? 7. Má každé setkání dané téma nebo mají přednost témata účastníků skupiny? <p>Vedoucí skupiny</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jaký mám pocit z jednotlivých členů skupiny? 2. Jak jsem / jsme na skupinu připraveni? 3. Těším se, jsem motivovaný a chci tuto skupinu vést a provázet? 4. Jak se teď cítím ve svém osobním životě? Prožil jsem a prožívám teď něco, co bych skupině rád předal? 5. Jak sám sobě věřím, jak jsem si jistý ve své profesní praxi? 6. Mám důvěru v potenciál členů skupiny a ve skupinu jako takovou? 7. Doporučujeme fázi přípravy skupiny a přípravu vedoucího skupiny probrat v rámci supervize 8. Pokud skupinu vedeme poprvé - doporučujeme každé setkání přinést do vlastní supervize <p>Prostory pro skupinu</p>	

Vývojová fáze skupiny	Podněty/otázky/aktivity	Poznámky
<p>Příprava budoucího účastníka skupiny provázejícím pracovníkem</p>	<p>Provázející pracovník by měl klientovi dobře vysvětlit smysl a cíl práce ve skupině. Vysvětlit mu v bodech níže uvedené, aby klient ze skupinové práce co nejvíce vytěžil pro svůj život a stejně tak byl obohacením pro ostatní účastníky skupiny.</p> <p>Jednotlivé body je potřeba brát jako doporučení, která vznikla na základě zkušeností z mnoha různých skupin.</p>	
	<p>1. Stanovte si cíl/e, kterých chcete díky skupinové práci a sdílení dosáhnout</p>	
	<p>2. Nebojte se mluvit, neodkládejte to, když potřebujete něco sdělit</p>	
	<p>3. Buďte v kontaktu se svými pocity, zabývejte se vždy jen jedním pocitem</p>	
	<p>4. Buďte na skupině aktivní</p>	
	<p>5. Nebojte se projevit</p>	
	<p>6. Neočekávejte okamžitou změnu</p>	
	<p>7. Neočekávejte že vám budou všichni ve skupině rozumět</p>	
	<p>8. Neočekávejte, že ty budete všem ve skupině rozumět</p>	
	<p>9. Neraďte a nevyslychejte druhé</p>	
	<p>10. Nebuďte agresivní nebo sarkastičtí</p>	
	<p>11. Buďte otevření zpětné vazbě a přemýšlejte o ní</p>	
	<p>12. Poskytujte zpětnou vazbu</p>	
	<p>13. Nenálepkujte</p>	
	<p>14. Přebírejte zodpovědnost za své výsledky</p>	

Vývojová fáze skupiny	Podněty/otázky/aktivity	Poznámky
	15. Respektujte pravidlo důvěrnosti a mlčenlivosti	
	16. Pište si deník	

Nezapomeňte:

- Přípravná fáze je důležitá, je součástí Vašeho individuálního provázení klienta.
- Jaké skupiny jste už vedli?
- Jste si při práci se skupinou v něčem nejistí? V čem?
- Umíte dospívajícím a mladým dospělým dobře vysvětlit, jaká je výhoda skupinové práce?
- Pokud se chystáte vytvořit skupinu, je vaše příprava skupiny a i následné vedení předmětem vaší pravidelné supervize supervizorem, který má zkušenost s vedením skupin?

Vývojová fáze skupiny	Doporučení/techniky práce	Poznámky
Úvodní fáze	ORIENTACE, SDRUŽOVÁNÍ, ČLENOVÉ VLASTNĚ JEŠTĚ NEVÍ "O CO JDE" A "MÁ-LI TO VŮBEC SMYSL" MUSÍ SI POSTUPNĚ OVĚŘIT, ŽE TO, CO JIM BYLO ŘEČENO V PŘÍPRAVNÉ FÁZI, JE PRAVDA.	
Nastává po: <ul style="list-style-type: none"> úspěšném zvládnutí přípravné fáze členové mají za sebou první sezení s formulovanými cíli a jsou povzbuzeni vedoucími skupiny a navzájem ke společné práci 	1. Prostor pro skupinu <ul style="list-style-type: none"> bezpečný příjemný dostatečně velký na sezení v kruhu, práci ve dvojicích, skupinkách apod ideální je variabilní nábytek a pohodlné židle či křesílka na sezení možnost projekce možnost záznamu - flipchart, interaktivní tabule koberec, různé polštářky a deky 	
V tomto okamžiku se na základě naší zkušenosti s vedením skupin formuje IDENTITA A SEBEPOJETÍ SKUPINY.	2. Důsledná práce s časem <ul style="list-style-type: none"> dodržovat začátek i konec skupiny dostatečné přestávky, zvláště po náročnějších aktivitách, vedoucí skupiny dbají na dobré využití skupinového času (typická věta: "Už 15 minut se tady věnujeme povídání o tom, jak je tvoje škola špatná" v čem je to téma užitečné pro tebe a skupinu?) mít nějaký vtipný úkol pro opozdilce - platí i pro vedoucí skupiny (např. Rcitace, zpěv, tanec apod) 	
V této fázi je typická nejistota vedoucích skupin, obávají se, zda se jim podaří navodit důvěru, nutnou pro rozjezd skupiny.	3. Práce ve skupinkách <ul style="list-style-type: none"> hlavně z počátku, kdy se někteří členové bojí mluvit před více lidmi pro zpracování více osobních témat apod... 	

Vývojová fáze skupiny	Doporučení/techniky práce	Poznámky
<p>Účastníci skupiny se často obávají toho, zda nebudou přísně posuzováni, hodnoceni či dokonce odmítáni a mají celou řadu dalších nejistot, pro začátek skupiny typických.</p>	<p>4. Ptráce s odporem</p> <ul style="list-style-type: none"> - určitá míra odporu je pozitivní a proto na odpor nikdy nereagujeme negativně, spíš popisujeme situaci a oceňujeme tu část odporu, která je zdravá, přirozená. - pomáháme najít důvody k odporu (situace ve skupině může připomínat nepříjemnou situaci ve škole nebo životě apod.) 	
<p>Zahajování setkání/sezení</p>	<p>5. Zahájit skupinové setkání můžeme mnoha způsoby, vybíráme však ten nejvhodnější dle atmosféry a potřeb skupiny, např:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Co si přejete, aby se na dnešní skupině odehrálo, co se chcete dozvědět, na čem chcete pracovat? - Co byste si přáli, abychom se my a skupina o vás dozvěděli? - Potřebuje se někdo vrátit k něčemu z minulé skupiny? - Jak se Vám v praxi dařilo to, co jsme se minule naučili a co jsme trénovali? - Dnes bych rád / a začal tím, že každý o sobě řekne 5 pěkných věcí -apod. 	

Vývojová fáze skupiny	Doporučení/techniky práce	Poznámky
Ukončování setkání/ sezení	<p>6. Ukončujeme skupinové setkání tak, abychom podpořili proces učení a pozitivní zisky a přínosy ze skupinové práce, konkrétně oceňujeme jednotlivé členy skupiny, např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Na konci dnešní práce bych rád ocenil...a každý se, prosím přidejte - Z dnešní společné práce vidím jako důležité a cenné...co vidíte jako cenné vy? - Líbí se mi názorová pestrost a síla naší skupiny, která se projevila v ...jaký je to pocit patřit do naší skupiny? - ...apod. 	
PRVNÍ SETKÁNÍ	Způsobů zahájení skupiny je mnoho, vždy záleží na osobnosti a profesním zaměření vedoucích skupin.	
ZLATÉ PRAVIDLO PŘI SKUPINOVÉ PRÁCI	POTŘEBY ČLENA / ČLENŮ SKUPINY MAJÍ VŽDY PŘEDNOST PŘED SEBE - LÉPE PŘIPRAVENÝM PROGRAMEM SKUPINOVÉHO SETKÁNÍ.	

Dobrou praxí při velké motivaci je vedení deníku, do kterého si mohou členové skupiny dělat poznámky. Ukázalo se, že dobrovolnost je v tomto případě vhodnější než direktivní přístup. To, co praxe ukázala jako užitečné, je jednoduchý způsob sebehodnocení pro účastníky skupiny.

Sebehodnocení pro účastníky skupinové práce, Martin Bušina 2019

Já a práce ve skupině	Škála
Pracuji ve skupině aktivně.	1 2 3 4 5
Snažím se být otevřený.	1 2 3 4 5
Jsem ochotný učit se nové způsoby chování.	1 2 3 4 5
Pokud se necítím ohledně nějakého tématu ve skupině bezpečně, snažím se to ostatním sdělit.	1 2 3 4 5
Mám snahu sdělovat druhým, jak na mě jejich chování působí.	1 2 3 4 5
Snažím se aktivně zapojovat do cvičení ve skupině.	1 2 3 4 5
Učím se nenálepkovat sebe i druhé.	1 2 3 4 5
Co jsem skupině a jednotlivým členům dal a co jsem se doposud ve skupině naučil.	

Vývojová fáze skupiny	Doporučení/techniky práce	Poznámky
Přechodová fáze		
<p>Než se ve skupině vytvoří prostor pro produktivní práci, prochází většina skupin fází, kdy více či méně umí pracovat s úzkostí, obavou, odporem a konfliktem.</p>	<p>Pokud vedoucí skupiny úspěšně proplují se skupinou těmito rozbouřenými vodami, tak je pravděpodobné, že účastníci skupiny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • umí vidět soulad mezi tím, co vedoucí skupiny říká a dělá (je kongruentní) a tím pádem bezpečný • ve skupině je slušná úroveň důvěry • členové skupiny si uvědomují své pocity a umí je komunikovat • většina členů skupiny už investuje do společného prostoru 	

Vývojová fáze skupiny	Techniky	Poznámky
Pracovní fáze	OBJEVOVÁNÍ	
Pracovní fáze vyžaduje schopnost vedoucích skupin aplikovat nebo vymýšlet "at hoc" techniky na aktuálně tady-ten' přinášená témata. Tento druh vnímavosti a schopnost spontánně reagovat je pouze věcí kreativity, praxe a supervize. Zde nám nepomůže žádná kniha ani metodika.	<p>Podněty pro pracovní fázi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • v pracovní fázi více vedeme účastníky skupiny k nim samotným, k tomu potřebují velkou míru bezpečí a oceňování jejich zdrojů ze strany vedoucích skupiny • v pracovní fázi se soustředíme na vztahy mezi účastníky skupiny, ideálně tak, že jim pomáháme najít jejich společná témata, společný zájem má vždy velký potenciál spojit skupinu dohromady a společně hledat řešení • v této fázi také vedeme skupinu k tomu, aby pracovala pro jednotlivé členy skupiny • v pracovní fázi nemá ve skupině nikdo problém pracovat s kýmkoliv ze skupiny, soudržnost skupiny je na slušné úrovni • V této fázi už umí členové skupiny proaktivně zareagovat na pobídku typu: "Kdo chce začít dnes pracovat a na čem?" 	

Vývojová fáze skupiny	Techniky	Poznámky
Závěrečná fáze	VYHODNOCENÍ/UVOLNĚNÍ/LOUČENÍ	
Závěrečná fáze je velmi důležitá. Měla by být ohlédnutím za procesem každého člena skupiny a skupiny jako takové . Od prvního setkání až po to poslední je důležité, aby vedoucí skupiny uměli dobře shrnout, rámovat, a ukazovat možnosti praktické aplikace naučeného v reálném životě členů skupiny.	<p>Chceme-li, aby účastníci skupiny měli maximální zisk, je důležité, aby vedoucí skupiny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vedli pečlivé záznamy o procesu skupiny a o procesu každého účastníka skupiny • mohli z kvalitních poznámek zpracovat kvalitní a konkrétní zpětnou vazbu pro každého člena skupiny • jako praktické se nám ukázalo zapojit do procesu hodnocení skupiny i jednotlivců všechny členy skupiny, způsob a forma je na vedoucích skupiny. Např. Vedoucí skupiny přečtou “příběh skupiny” a po chvíli vyzvou členy skupiny, aby doplnili cokoliv, co jim ještě přišlo důležité. V případě zpětné vazby k členům skupiny ze strany vedoucích skupiny vyzveme i ostatní ke zpětné vazbě k danému člověku (může hrát hudba, mohou hořet svíčky apod). 	
POSLEDNÍ SETKÁNÍ	NAŠE ZKUŠENOST JE TAKOVÁ, ŽE NEJLEPŠÍ A NEJSILNĚJŠÍ ZAKONČENÍ SKUPINY JE DOBRÉ REALIZOVAT S PŘESPÁNÍM. SEJÍT SE ODPOLEDNE .V PODVEČER A VEČER SE VĚNOVAT ZPĚTNÝM VAZBÁM A PŘÍBĚHU. DOBRÉ JE SPOJENÍ S VEČEŘÍ A MALOU OSLAVOU. DRUHÝ DEN RÁNO PO SNÍDANI “VYPUŠTĚNÍ DO SVĚTA”. TATO ČÁST JE HODNĚ ZÁVISLÁ NA VEDOUCÍCH SKUPINY, SKUPINĚ A JEJICH KREATIVITĚ.	

Praktické pilíře následné péče - peníze, orientace v úřadech a službách a bydlení

Všechna tři témata, zmíněná v nadpisu, tedy finance, orientace v úřadech a službách a bydlení, jsou témata, která by dítě mělo přirozeným způsobem zažívat v pěstounské rodině. Práce s penězi je věcí každodenní zkušenosti a přirozených hovorů o tom, kolik co stojí, co si můžeme nebo nemůžeme dovolit, jak řešíme nečekané situace (porucha nějakého spotřebiče, doplatek za energie apod). Dítě by mělo dostávat kapesné a získávat reálnou zkušenost s tím, jak je obtížné s kapesným vyjít apod. Stejně tak porozumění smyslu a fungování úřadů by mělo být přirozenou součástí života. V neposlední řadě by měli mladí lidé získat reálný přehled o bydlení např to kde bydlíme, či je to byt nebo dům, kolik to stojí, o co se musíme starat apod.

Je dobré, aby zhruba ve věku 14 let byla tato tři praktická témata s dětmi probírána velmi konkrétně a co nejvíce prakticky, aby v době dospělosti a opouštění péče s nimi měla co nejmenší problém. Předpokládáme, že péči o sebe, hygienu, zdravý životní styl, vaření, praní a žehlení se v rodině naučili od pěstounů - každopádně je na provázejícím pracovníkovi, aby měl představu, na jaké úrovni teoretické i praktické tyto děti zvládají a jak jsou k tomu vedeny.

1. Zacházení s penězi

Peníze potřebujeme všichni, slouží nám k uspokojení základních životních potřeb jako je jídlo, oblečení, bydlení, atd. Peníze se vydělávají nejčastěji prací (ta díky vyspělé a svobodné společnosti, ve které dnes žijeme, může mít mnoho podob). Když už peníze vyděláme, musíme se naučit s nimi dobře zacházet, což je v dnešní konzumní době obtížné pro mnoho lidí. Proto dnes existuje mnoho organizací, které vyučují tzv. Finanční gramotnost. Zkusíme si zde opět formou jednoduchých a přehledných tabulek znázornit základní témata, která se v nakládání s penězi mohou dospívajícím a mladým dospělým hodit.

V doprovázení dospívajících a mladých dospělých se ukázalo jako velmi užitečné používání různých forem (papírová, elektronická) peněžního deníku pro sestavení osobního rozpočtu a přehledu o tom, za co utrácím a kolik jsem schopen eventuelně ušetřit.

Vzhledem k tomu, že většina dospívajících a mladých dospělých dnes používá tzv. chytré telefony, je pro ně vhodné najít si nějakou jim vyhovující mobilní aplikaci pro správu osobních financí. Mezi nejpoužívanější patří např. Wallet, Spendee, MyMonKey, Finanční deník. Aplikace kromě příjmů a výdajů umí spoustu dalších věcí, které mohou mladým lidem pomoci dobře porozumět tomu, jak zacházejí s financemi a motivovat je k efektivnějšímu nakládání s penězi.

Než však doporučíme dospívajícím či mladým dospělým k vyzkoušení kteroukoliv mobilní aplikaci pro správu osobních financí, začněme klasikou - papír, tužka a vysvětlování.

Plánování osobních financí, Martin Bušina 2019

<u>Měsíční příjmy LEDEN 2019</u>	Částka v Kč	Poznámka
Plat		
Kapesné		
Jiné příjmy (např. sirotčí důchod)		
<u>Celkem příjmy</u>		
<u>Měsíční výdaje</u>		
Důležité		
Bydlení (nájemné, energie)		
Potraviny		
Drogerie		
Poplatky (popelnice, TV, rozhlas)		
Telefon, internet		
Splátky úvěrů, půjček		
Pojištění		
Různé druhy spoření		
Doprava (do školy, práce, ostatní)		
Oblečení		
Záliby, koníčky		
Léky		
Nedůležité / nezdravé / nebezpečné		
Alkohol, cigarety, hazard		
<u>Celkem výdaje</u>		
<u>VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ</u>		
<u>LEDEN 2019</u>		

Měsíční příjmy LEDEN 2019	Částka v Kč	Poznámka
OPATŘENÍ PRO ÚNOR 2019		

Obecně bychom měli s dospívajícími a mladými dospělými probírat a v praxi ověřovat “porozumění” určitých zásad při zacházení s financemi, viz tabulka:

Zásady při zacházení s penězi, Martin Bušina 2019

Zásady	Průběžné poznámky pěstoun/provázející pracovník/mladý člověk
První,co vždy hradím, je bydlení a vše s ním spojené (nájemné, energie, popelnice apod)	
Druhé v pořadí jsou splátky a dluhy	
Nákup trvanlivých potravin na celý měsíc nebo si odložím peníze na potraviny na celý měsíc	
Základní drogerie pro osobní hygienu	
Telefonní poplatky a internet	
Odložím na jízdné, pokud nemám zaplacenou výhodnou kartu na MHD nebo ČD	
Zbytek, pokud je, zkouším ušetřit, i když je to z mého pohledu nepatrná částka.	

Poznámka: Pokud máme možnost realizovat skupinové aktivity i několikadenní, můžeme praktičnost ověřit v praxi. Například víkendový pobyt s jasným rozpočtem na ubytování, nákup a přípravu jídla, úklid atd... společně s vedoucím skupiny naplánují a potom realizují. Ekonomika a efektivita takového pobytu je vždy předmětem hodnocení a zpětné vazby.

Ze skupinových i individuálních aktivit s dospívajícími a mladými dospělými nám vyšel soubor doporučení, jak a kde můžeme snížit výdaje v jednotlivých oblastech.

Minimalizace výdajů	Poznámky
Bydlení	<ul style="list-style-type: none"> • průvodce či vedoucí skupiny vám pomůže najít a vybrat nejvhodnější nabídku • instalujte úsporné žárovky, na noc vypínejte TV, PC, atd. ze zásuvek • topte na obvyklých 21 stupňů, pokud vám je chladno, víc se oblečte • do sprchy a kohoutků si instalujte jednoduché spořiče
Jídlo a drogerie	<ul style="list-style-type: none"> • zkuste si udělat jídelníček na celý měsíc a podle toho nakupujte, ať neplýtváte - nakupujte podle vytvořeného seznamu • vaření v jednom hrnci je velmi úsporné • nechoďte jíst do restaurací nebo rychlého občerstvení typu KFC apod. Pokud nemáte stravenky od zaměstnavatele a není to vaše jediná možnost. • využívejte slevových akcí, ale ne na úkor vlastního zdraví (čtěte složení výrobků).

Minimalizace výdajů	Poznámky
Splátky	<ul style="list-style-type: none"> • platte všechny dluhy včas, nejlépe trvalým příkazem, ať na to nemusíte myslet • snažte se nedělat si dluhy • pokud se dostanete do problému se splátkou, ihned o tom informujte věřitele a snažte se domluvit
Telefon a internet	<ul style="list-style-type: none"> • používejte předplacené karty • neuzavírejte žádné "výhodné" smlouvy • pokud internet není nutný např. pro vaši práci či studium, využívejte veřejně dostupné wifi
Založení účtu Druhy karet Bezpečné užívání karet	<ul style="list-style-type: none"> • účet mějte vždy v bance, která nemá žádné bankovní poplatky • naučte se bezpečně využívat internetové bankovníctví

Dále je dobré dospívající a mladé dospělé poučit o tom, co je zdravotní a sociální pojištění a pokud nejsou zaměstnanci a neplatí si ho, co jim hrozí. Stejně tak je důležité seznámit je s dalšími možnostmi některých praktických pojištění, viz tabulka.

Druhy pojištění	Poznámky jak rozumí a zda pojištění má
Sociální pojištění	<p>K platbě sociálního pojištění se samoplátce přihlašuje na České správě sociálního zabezpečení, kde je každému vyměřena částka, kterou má platit. Za nesamoplátce platí pojištění stát nebo zaměstnavatel.</p>
Zdravotní pojištění	<ul style="list-style-type: none"> • Pojištění dané zákonem, které musí platit každý občan ČR. Výjimku tvoří studenti, ženy na rodičovské dovolené, nezaměstnaní vedení na úřadu práce, důchodci, za které toto pojištění odvádí stát. • Za zaměstnance odvádí zdravotní pojištění zaměstnavatel - pokud máte řádnou pracovní smlouvu! • Samoplátci se musí k platbě zdravotního pojištění přihlásit na nejbližší pobočce své zdravotní pojišťovny. • Pokud zdravotní pojištění není hrazeno, načítá se penále a může dojít k exekuci.
Cestovní pojištění	<ul style="list-style-type: none"> • pokud cestujete do zahraničí, vždy se pojistěte!
Povinné ručení	<ul style="list-style-type: none"> • Pokud vlastníte jakýkoliv registrovaný dopravní prostředek, jste povinni platit tzv. povinné ručení. Bez něj můžete způsobit nedozírné škody na cizím majetku a na zdraví lidí.

Druhy pojištění	Poznámky jak rozumí a zda pojištění má
Pojištění bytu	<ul style="list-style-type: none"> • Pokud bydlíte v pronajatém domě či bytě, musíte mít jasno, zda majitel je pojištěn, na co a v jakém rozsahu.
Pojištění právní ochrany	<ul style="list-style-type: none"> • Je to už nadstandard, ale pokud často jezdíte autem, jste konfliktní člověk, je dobré toto pojištění zvážit

Jako výhodu provázející služby pro pěstouny Charita Moravská Třebová vidíme v existenci velmi profesionálního právního poradenství, kde se všechny věci týkající se financí, bydlení a komunikací s úřady, dají preventivně konzultovat a to jednak v průběhu poskytované podpory pěstounské rodině a i v průběhu následné péče, kdy mohou nastat v životě dospívajících a mladých dospělých jakékoliv komplikace. Obecně má Charita Moravská Třebová velikou výhodu v dalších provozovaných sociálních službách, protože se v nich skrývá lektorský a poradenský potenciál, který bude určitě pro dospívající a mladé dospělé velmi užitečný hlavně co se týče prevence. Takže doporučujeme, aby se jednotlivé sociální služby v rámci Charity Moravská Třebová nevnímaly “odděleně”, ale vedly v patrnost důležité přesahy směrem ke službě, která provází pěstounské rodiny a děti v pěstounské péči.

2. Úřady státní správy, samosprávy, služby nutné pro život

Další důležitou součástí života v naší společnosti je základní orientace v úřadech státní správy a samosprávy, aby dospívající a mladí dospělí měli přehled o tom základním a věděli, jak se na úřadech mají chovat.

Typ úřadu	Smysl, důležitost úřadu	Klient rozumí, má zkušenost
Obecní úřady		
<i>Matrika</i>	<ul style="list-style-type: none">• matriční knihy, kde jsou zaznamenávána všechna narození, sňatky, rozvody, uznání otcovství, změny jmen, příjmení, osvojení a úmrtí• tento odbor vydává rodný list, oddací list, úmrtní list• pokud některý z těchto dokumentů ztratíme, opatří nám matrika jeho kopii (poplatek 100,-)	
<i>OSPOD</i>	Oddělení sociálně právní ochrany dítěte	
<i>Sociální kurátor</i>	<ul style="list-style-type: none">• pracuje s mladými lidmi ohroženými rizikovým chováním (trestná činnost, užívání drog, prostituce apod.)• mají na starost mladé lidi, kteří opouštějí ústavní nebo pěstounskou péči• zde si mohou mladí lidé požádat o dávku v hmotné nouzi do výše 1000,-Kč	

Typ úřadu	Smysl, důležitost úřadu	Klient rozumí, má zkušenost
<i>Bytový odbor</i>	<ul style="list-style-type: none"> • zde získáme přehled o všech možnostech ubytování a bydlení, které je v kompetenci daného města 	
Úřady práce	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc lidem bez práce • rekvalifikace a další vzdělávání • dávky hmotné nouze a sociální podpory 	
<i>Registarce na úřadu práce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • na úřadu práce je dobré se zaregistrovat do 3 dnů od ukončení školy nebo odchodu ze zaměstnání - jako uchazeč o zaměstnání • je třeba si sebou vzít občanský průkaz, doklad o ukončení studia, pracovní smlouvy a zápočtové listy • je vhodné mít sebou dobře zpracovaný životopis • pracovník ÚP by měl poučit klienta o všech možnostech a o dávkách v hmotné nouzi, stejně tak o všech povinnostech • povinnosti je nutné dodržovat 	

Typ úřadu	Smysl, důležitost úřadu	Klient rozumí, má zkušenost
Česká správa sociálního zabezpečení	<ul style="list-style-type: none"> • spravuje částky ze sociálního pojištění a rozděluje je do jednotlivých dávek • řeší nemocenské dávky, důchody, dávky pro zdravotně postižené, dávky v mateřství a ošetřovné • nutnost platit sociální pojištění kvůli budoucnosti (důchod, invalidní důchod apod). 	

Základní přehled dávek pro individuální či skupinovou práci. Doporučení - zadat dospívajícím a mladým dospělým, aby si informace zjistili sami a potom prakticky probrat v individuální či skupinové práci (např. uspořádání moderované diskuze s pracovníky z těchto úřadů apod.)

Přehled dávek	Popis dávky	Klient rozumí, má zkušenost
Dávky hmotné nouze		
<i>Doplatek na bydlení</i>		
<i>Příspěvek na živobytí</i>		
<i>Mimořádná okamžitá pomoc</i>		
Dávky státní sociální podpory		
<i>Přídavek na dítě</i>		
<i>Příspěvek na bydlení</i>		
<i>Porodné</i>		
<i>Pohřebné</i>		
Dávky pěstounské péče		
<i>Příspěvek na úhradu potřeb dítěte</i>		

Přehled dávek	Popis dávky	Klient rozumí, má zkušenost
<i>Odměna pěstounovi</i>		
<i>Příspěvek při převzetí dítěte</i>		
<i>Příspěvek na zakoupení motorového vozidla</i>		
<i>Příspěvek při ukončení pěstounské péče</i>		
Dávky vyplácené Českou správou sociálního zabezpečení		
<i>Peněžitá pomoc v mateřství</i>		
<i>Nemocenská</i>		
<i>Důchod</i>		

Další důležitá oblast jsou různé doklady, o kterých by dospívající a mladý dospělý měl vědět, že je má nebo se teprve stane jejich právoplatným držitelem. Opět se osvědčilo zadat jako skupinovou práci, sdílení zkušeností, moderované a zarámované vedoucím skupiny.

Typ dokladu	Klient rozumí a ví, k čemu doklad slouží
Občanský průkaz	
<i>Rodný list</i>	
<i>Průkaz pojištěnce</i>	
<i>Cestovní pas</i>	
<i>Doklady o vzdělání</i>	
<i>Ověřování listin</i>	

3. Možnosti bydlení

Cílem této kapitoly je seznámit se s “omezenými” možnostmi bydlení pro mladé lidi opouštějící pěstounskou péči. Bydlení je bohužel problém systémový, proto jej musí většina obyvatel ČR řešit víceméně samostatně. Zákon o sociálním bydlení nebyla schopna tato země přijmout a to i přesto, že existuje už 15 let jeho kompletní paragrafový návrh.

Přesto všechno je potřeba “mít kde bydlet”, mít svůj domov, svůj jedinečný prostor pro život, základní potřebou každého člověka. Pro většinu z nás byl první krok k prvnímu samostatnému bydlení velkým rozhodnutím a bez podpory rodičů či jiných blízkých, obtížně proveditelný.

Proto je na provázejícím pracovníkovi, organizaci a pěstounech, aby na tuto skutečnost mysleli s dostatečným předstihem a udělali maximum pro to, aby mladý člověk opouštějící péči měl kde bydlet.

Pojďme si představit základní pojmy a stručnou charakteristiku pro další práci s dospívajícími a mladými dospělými. Opět navrhuje zadat jako samostatnou individuální či skupinovou práci, kterou potom zarámujeme.

Základní pojmy z oblasti bydlení	Stručná charakteristika, doplní klienti	Klient rozumí a má přehled o všech možnostech bydlení v okolí místa, kde chce žít
Trvalé bydliště		
Nájem		
Podnájem		
BYDLENÍ S PODPOROU		
<i>DPC Dům na půli cesty</i>		
<i>Azylový dům</i>		
SAMOSTATNÉ BYDLENÍ		
<i>Cvičný byt</i>		
<i>Startovací byt</i>		
<i>Sociální byt</i>		
<i>Městský/obecní byt</i>		
<i>Ubytovny</i>		

Během tohoto projektu jsme vytvořili celkem pět materiálů (Kniha života a její důležité kontexty, Rodinné mapy, Home Visiting, Provázení, Následná péče), které ukazují provázejícím pracovníkům různá témata v různých kontextech tak, aby mohli svou práci dobře reflektovat pro co největší přínos pro klienta. **Následná péče by měla být vlastně jistou vizitkou profesionality provázející organizace, profesionality pěstounů a proaktivity dospívajícího či mladého dospělého, která nám ukazuje, jak péče probíhala, co nám společně šlo, kde vznikly problémy a jak jsme se s nimi v zájmu dítěte úspěšně vypořádali.**

Nikdo z nás si nepřeje, aby naši klienti za pár let nakreslili podobný obrázek, který jsme mohli vidět v úvodu této metodiky.

Pokusili jsme se vytvořit tabulku bezpečného opouštění pěstounské péče, která nám může být dobrým vodítkem jak při plánování práce s dospívajícími a mladými dospělými lidmi, tak při průběžném či závěrečném hodnocení.

Tabulka bezpečného opouštění pěstounské péče, Martin Bušina 2019

Oblasti, kompetence, dovednosti	Hodnocení provázejícím pracovníkem	Sebehodnocení mladého člověka
Mladý člověk zná historii své rodiny, ví odkud pochází a pokud chce, udržuje kontakty s rodinou		
Mladý člověk má svou historii zaznamenanou v knize života, krabici vzpomínek apod.		
Mladý člověk se orientuje ve své rodinné mapě a v rodinné mapě pěstounské rodiny. Ví, že má pro svůj další život mnoho zdrojů, zná je a umí je využít.		

Oblasti, kompetence, dovednosti	Hodnocení provázejícím pracovníkem	Sebehodnocení mladého člověka
Mladý člověk umí efektivně komunikovat		
Mladý člověk rozumí svým emocím a emocím druhých lidí. Dokáže o svých pocitech mluvit.		
Mladý člověk má zpracovanou osu svého života, včetně období, která byla těžká a náročná a dnes je vnímá jako momenty, díky kterým se mohl něco v životě naučit.		
Mladý člověk ví, co je sebeúcta a dostal možnost naučit se, jak o svou sebeúctu pečovat.		
Mladý člověk myslí pozitivně a má otevřenou budoucnost.		
Mladý člověk od 14 let intenzivně participuje na svém procesu osamostatňování a to se svým průvodcem individuálně a ve skupině vrstevníků.		
Mladý člověk zvládá péči o sebe, má dobře položeny základní hygienické návyky.		
Mladý člověk má znalosti o zdravém životním stylu, umí nakupovat a vařit.		
Mladý člověk umí prát a žehlit.		

Oblasti, kompetence, dovednosti	Hodnocení provázejícím pracovníkem	Sebehodnocení mladého člověka
Mladý člověk je finančně gramotný.		
Mladý člověk se orientuje v systému úřadů, pojištění, dávek apod.		
Mladý člověk rozumí svým možnostem o bydlení, které má při opouštění péče.		
Mladý člověk vnímá sebe a svůj život pozitivně a ví, že budoucnost je plná dobrých možností.		

Začali jsme kompetencemi provázejícího sociálního pracovníka. Na konci našeho příspěvku je jasné, že provázení dospívajících a mladých dospělých lidí v různých životních situacích, různě složitých a obtížných **je velmi kreativní práce a prostě nám musí činit radost.**

Tématická a obsahová pestrost tohoto procesu je nám jasná (je totiž téměř nekonečná). Individuální a skupinové provázení může mít řadu podob, můžeme použít celou řadu sociálně-terapeutických technik a inspirací.

Přesto považujeme dobrou skupinovou práci s dospívajícími a mladými dospělými za jednu z nejvíce efektivních a užitečných forem sociálně-terapeutické práce.

Jak řekl v roce 1988 nestor české psychoterapie a skupinové psychoterapii Stanislav Kratochvíl... "Je fascinující, že funguje". A ona skutečně funguje a to nejenom ta čistě psychoterapeutická.

Jakákoliv skupina, dobře vedená, s jasným cílem, obsahem a dobře vybranými členy má vždy velkou naději doplout do přístavu, ve kterém budou všichni členové posádky, a to včetně vedoucích skupiny, zase o něco zralejší, moudřejší, lidštější a v mnoha věcech "zručnější".

Všem sociálním pracovníkům a jejich klientům přejeme jen úspěšné plavby!

Použitá literatura:

YALOM, Irvin D. Teorie & praxe skupinové psychoterapie. Hradec Králové: Konfrontace, 1999. ISBN 80-86088-05-7.

CHVÁLA, Vladislav a Ludmila TRAPKOVÁ. Rodinná terapie a teorie jin-jangu. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-391-8.

RIEGER, Zdeněk. Loď skupiny: inspirace pro současné i budoucí lodivody ve skupinové terapii. Praha: Portál, 2007. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-7367-222-5.

COREY, Gerald. Techniky a přístupy ve skupinové psychoterapii. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-160-3.

MOLTON, Mary Dian a Lucy Anne SIKES. Matka, hetéra, amazonka, médium: čtyři ženské archetypy. Přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2015. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-0921-8.

MOORE, Robert L. a Douglas GILLETTE. Král, válečník, kouzelník, milovník: čtyři mužské archetypy. Přeložil Jiří KREJČÍ. Praha: Portál, 2015. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-0781-8.